

บทความวิชาการ

รัฐศาสตร์ : ศาสตร์แห่งบูรณาการ

โดย พระมหาปริตตา ขนติโสภโณ, ดร.
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตนครศรีธรรมราช

รัฐศาสตร์ได้หยิบยืมองค์ความรู้มาจากศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ โดยนำองค์ความรู้จากศาสตร์เหล่านั้น มาบูรณาการเติมเต็มเข้ากับศาสตร์ของตนให้มีองค์ความรู้เป็นศาสตร์ที่สมบูรณ์จนพัฒนามาเป็นศาสตร์ของตนเอง รัฐศาสตร์เป็นการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง อำนาจ และการบริหารอำนาจ ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์องค์ความรู้และประสบการณ์จากนักปรัชญา นักรัฐศาสตร์ นักการเมือง รวมทั้งนักเขียนนักคิดทางด้านสังคม และการเมือง โดยนำแนวคิดและทฤษฎีมาจากศาสตร์ต่างๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น มาบูรณาการให้เป็นศาสตร์ที่บริบูรณ์สมบูรณ์ซึ่งมีบริบทที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ความหมายของรัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Political Science ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Polis แปลว่า เมือง ดังนั้น รัฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาวิชาว่าด้วยการเมืองโดยใช้ศาสตร์หรือวิชาการเข้ามาวิเคราะห์ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรัฐศาสตร์ในบริบทที่แตกต่างกัน ดังนี้

บลันชลี (Bluntschli) กล่าวว่า รัฐศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ โดยพยายามที่จะทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งในแง่มุมต่างๆ ทั้งในแง่ของเงื่อนไขพื้นฐานของรัฐ ธรรมชาติที่สำคัญของรัฐ และพัฒนาการของรัฐ¹

ชาร์เลส ไฮเนแมน (Charles Hyneman) กล่าวว่า รัฐศาสตร์ คือ ภารกิจของรัฐที่เป็นหัวใจของการปกครอง โดยใช้อำนาจปกครองด้วยกฎหมาย อีกทั้งรัฐศาสตร์ยังเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นบริบทแวดล้อมศูนย์กลางของอำนาจการปกครอง²

¹ Bluntschli, อังโน ดร.บุฆอริ ยีหมะ, *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). หน้า 1.

² Charles Hyneman, อังโน ผศ.ดร.เอกวิทย์ มณีธ, *รัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2553), หน้า 7.

เดวิด อีสตัน (David Easton) กล่าวว่า รัฐศาสตร์ เป็นการศึกษาที่ว่าด้วยการกำหนดคุณค่าให้แก่สังคม ซึ่งการกำหนดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป³

จอร์จ แคทลิน (George Catlin) กล่าวว่า รัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ จัดเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ที่มุ่งให้ความสนใจในเรื่องของทฤษฎี การจัดองค์การการเมืองการปกครอง และวิธีดำเนินการต่างๆของรัฐ⁴

กระมล ทองธรรมชาติ และเขาวนะ ไตรมาส กล่าวว่า รัฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ (State) การเมือง (Politics) และการปกครอง (Government)⁵

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ กล่าวว่า รัฐศาสตร์เป็นวิชาการสาขาหนึ่ง ที่ศึกษาเรื่องของรัฐ (State) โดยเน้นในเรื่องของรัฐบาล (Government) อย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ซึ่งมีเรื่องที่มาของระบอบการเมืองต่างๆ อันจำต้องศึกษาโครงสร้าง หน้าที่ และสถาบันทางการเมืองในระบอบการเมือง (Political Regime) นั้นๆ ด้วย⁶

จรรยา สุภาพ กล่าวว่า รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ ซึ่งจัดว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิชาสังคมศาสตร์ที่กล่าวถึงทฤษฎี การจัดองค์การการเมืองการปกครอง รัฐบาล และวิธีการดำเนินการต่างๆของรัฐ⁷

ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร กล่าวว่า รัฐศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ของการเมือง (Science of politics)⁸

สุพจน์ บุญวิเศษ กล่าวว่า รัฐศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการควบคุม (Control) เกี่ยวกับอิทธิพล (Influence) เกี่ยวกับอำนาจ (Power) หรือสิทธิอำนาจ (Authority) โดยเฉพาะในระดับที่เกี่ยวกับรัฐ⁹

³ David Easton, อ้างใน ผศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2549), หน้า 13.

⁴ George Catlin, อ้างใน ดร.บุญอริ ยีหะ, **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์**, หน้า 1.

⁵ กระมล ทองธรรมชาติ และเขาวนะ ไตรมาส, **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์** **หน้าที่ 1-9**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546) หน้า 10.

⁶ รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ม.ป.ป.) หน้า 9.

⁷ จรรยา สุภาพ อ้างใน ผศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2549), หน้า 13.

⁸ ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, **รัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 3

⁹ ผศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2549), หน้า 13-14.

เอกวิทย์ มณีธร กล่าวว่า รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นวิทยาการที่ว่าด้วยการเมืองการปกครอง บริหารจัดการรัฐ การใช้อำนาจ เพื่อให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวิถีชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปด้วยความเรียบร้อย มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ หรือศาสตร์นั่นเอง¹⁰

สรุปว่า รัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์หนึ่งทางสังคมที่บูรณาการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐและการเมืองการปกครอง ที่มุ่งศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีอำนาจและการกระทำทางการเมืองรวมทั้งอธิบายและวิเคราะห์ถึงระบบและพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองและวิธีการจัดการต่างๆ ของรัฐอย่างมีระบบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

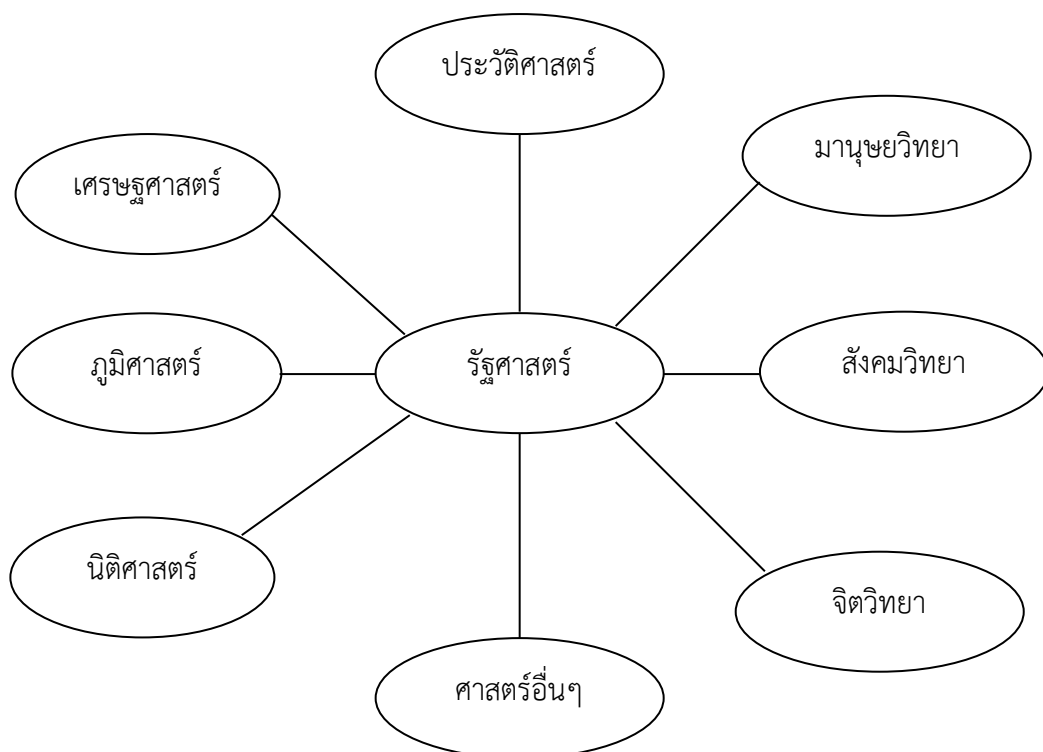
2. ธรรมชาติของรัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับสังคมศาสตร์ จึงกล่าวได้ว่า รัฐศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งทางสังคมศาสตร์ เช่นเดียวกับสาขาวิชาอื่นๆ เช่น สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น ธรรมชาติที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันนี้ จึงทำให้วิชารัฐศาสตร์มีการนำองค์ความรู้ทั้งด้านทฤษฎี การตีความ การวิเคราะห์ รวมทั้งวิธีการศึกษาของศาสตร์อื่นๆ มาบูรณาการผูกโยงสัมพันธ์กันกับวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งมีเนื้อหาหรือบริบทของการศึกษาทางรัฐศาสตร์ที่นำองค์ความรู้หรือแนวคิดของศาสตร์อื่นๆ ทางสังคมศาสตร์ที่หลากหลายมาบูรณาการกัน เช่น ทฤษฎีการเมือง นโยบายสาธารณะ การเมืองการปกครองในประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการเมืองเปรียบเทียบ เป็นต้น แนวคิดและองค์ความรู้รวมทั้งวิธีการศึกษาในเนื้อหาดังกล่าวได้บูรณาการมาจากศาสตร์อื่นๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งสิ้น ธรรมชาติอย่างนี้จึงเป็นจุดอ่อนของรัฐศาสตร์อย่างหนึ่ง ดังที่ โกวิท วงศ์สุวรรณ ได้อธิบายในมิติธรรมชาติของรัฐศาสตร์ว่า วิชารัฐศาสตร์นั้นไม่มีวิธีการศึกษาเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงต้องเข้าไปหยิบยืมวิธีการศึกษาตลอดจนแนวความคิด ความเข้าใจของสาขาวิชาอื่นๆ มาเป็นของตนเอง ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดอ่อนของวิชารัฐศาสตร์ เพราะการที่ไปหยิบยืมวิธีการของสาขาวิชาอื่นๆ มาใช้นั้น ก็ย่อมเป็นการยากที่จะพัฒนาวิธีการนั้นๆ ให้ก้าวสู่ความสมบูรณ์ได้ เนื่องจากวิธีการนั้นๆ ย่อมได้รับการออกแบบมาเพื่อใช้สำหรับศึกษาวิชานั้น โดยเฉพาะ มิใช่สร้างมาศึกษาเรื่องรัฐหรือรัฐบาลโดยเฉพาะแต่อย่างใด¹¹

¹⁰ ผศ.ดร.เอกวิทย์ มณีธร, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2553), หน้า 7-8.

¹¹ รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุวรรณ, หลักรัฐศาสตร์, หน้า 3.

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสาขาวิชารัฐศาสตร์จะมีจุดอ่อนหรือจุดด้อยที่นำหรือใช้วิธีการศึกษาของ ศาสตร์สาขาวิชาอื่นมาบูรณาการเป็นของตนเองเพื่อสร้างทฤษฎี กรอบแนวคิด หรือองค์ความรู้ต่างๆ อันที่ จะนำมาอธิบาย วิเคราะห์หรือตีความเนื้อหาสาระในมิติของสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิธีการการบูรณาการนี้ เองก็กลับกลายเป็นจุดแข็งหรือจุดเด่นของสาขาวิชารัฐศาสตร์เช่นกัน เพราะการที่บูรณาการหรือการ ประยุกต์ใช้ศาสตร์ในสาขาวิชาต่างๆ จะก่อให้เกิดองค์ความรู้หรือทฤษฎีหรือวิธีการศึกษาที่หลากหลาย สามารถที่จะอธิบายวิเคราะห์หรือตีความรัฐศาสตร์ในหลายมิติ และเป็นการป้องกันการเข้าข้างหรืออคติ ในศาสตร์ของตน เนื่องจากสาขาวิชารัฐศาสตร์นั้นมีทฤษฎีและองค์ความรู้ที่หลากหลาย การเลือกวิธีที่ จะศึกษาจึงต้องอาศัยศาสตร์ในสาขาวิชาอื่นๆ หรือต้องบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อความถูกต้องตามหลัก วิชา ดังแผนภาพแสดงการบูรณาการธรรมชาติของวิชารัฐศาสตร์ข้างล่างนี้

แผนภาพแสดงการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ของวิชารัฐศาสตร์

ในปัจจุบันสาขาวิชารัฐศาสตร์ ได้บูรณาการโดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยศึกษาข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางประวัติศาสตร์ บันทึกของทางราชการ จดหมายเหตุ บทความทางวิชาการ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิเคราะห์เชิงสถิติ ศึกษาเฉพาะกรณี และการสร้างรูปแบบจำลอง¹² โดยกำหนดมุ่งเน้นการศึกษาและการค้นคว้าเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคมซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และสนใจศึกษาเฉพาะเรื่องที่เป็นรูปธรรม อาทิ นโยบายสาธารณะ ความมั่นคงและการก่อการร้าย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองเปรียบเทียบ การหาเสียงเลือกตั้ง การเมืองในประเทศ การบริหารงานภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ กลุ่มกดดันและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ การเคลื่อนไหวทางการเมือง พรรคการเมือง การปฏิรูปสังคม

3. ความสำคัญของรัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของมนุษย์ ดังคำกล่าวของ อริสโตเติล ที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองหรือมนุษย์เป็นสัตว์สังคม รัฐศาสตร์จึงมีคุณค่าและความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งทั้งในมิติด้านความรู้ ด้านการความเป็นพลเมือง และด้านวิชาชีพ ซึ่งในแต่ละด้านมีความสำคัญแห่งการบูรณาการ ดังนี้

3.1 ด้านความรู้ (Knowledge)

รัฐศาสตร์ใช้กระบวนการทัศน์การวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการแสวงหาคำตอบความรู้ โดยใช้หลักการ (Approaches) แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) แนวคิดคตินิยมแนวการตีความ (Interpretivism) แนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) แนวคิดโครงสร้างนิยม (Structuralism) แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) แนวคิดสังคมนิยม (Realism) และ แนวคิดพหุนิยม (Pluralism) นอกจากนี้ รัฐศาสตร์ยังใช้วิธีวิทยาหรือระเบียบวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทวนสอบความตรงและความเชื่อถือทางวิชาการ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษา เช่น เอกสารวิชาการ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิเคราะห์เชิงสถิติ เป็นต้น วิชารัฐศาสตร์จึงให้ความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์มากมาย อีกทั้งมีเนื้อหาครอบคลุมองค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่อีก

¹² ดร.พระมหาปริดา บัวเมือง, ภาษาอังกฤษสำหรับนักรัฐศาสตร์, (นครศรีธรรมราช : มจร.วิทยาเขต นครศรีธรรมราช, 2555), หน้า 1.

ด้วย เช่น เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ดังที่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ได้กำหนดไว้ว่า เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองและการบริหารตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่¹³

3.2 ด้านการความเป็นพลเมือง (Citizenship)

วิชารัฐศาสตร์สอนและฝึกฝนอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่พลเมืองในประเทศหรือสมาชิกในสังคมได้ปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีและเป็นสมาชิกที่คาดหวังของสังคม โดยที่วิชารัฐศาสตร์ให้การศึกษอบรมพลเมืองในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความมั่นคงในชีวิตและความเอื้ออาทรต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันได้แก่ 1) มีอิสรภาพ และพึ่งตนเองได้ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ 2) เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น 3) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน 4) เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นและเห็นคนเท่าเทียมกัน มองคนเป็นแนวระนาบไม่ใช่แนวตั้ง 5) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย 6) รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อ และร่วมปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง นอกจากนี้ รัฐศาสตร์ยังให้ความรู้ด้านการปกครองและการบริหาร ด้านสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การแก้ปัญหาและความรุนแรงโดยสันติวิธี การสร้างเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของพลเมืองในชาติ รวมทั้งการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือในเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น พลเมืองมีส่วนสำคัญในการกระตามสิทธิโดยสมัครใจ ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ต้องกระทำที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด¹⁴ ยิ่งไปกว่านั้น วิชารัฐศาสตร์ยังตระหนักและให้ความสำคัญการประเมินค่าการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อความมั่นคงของพลเมืองโดยพิจารณาในด้านต่างๆ ได้แก่ เสถียรภาพของรัฐบาล ความยุติธรรม ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และสันติภาพ

3.3 ด้านวิชาชีพ (Profession)

สาขาวิชารัฐศาสตร์เป็นหลักสูตรที่การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศเป็นที่นิยมของผู้เรียนจำนวนมาก เฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ในปีการศึกษา 2557) มีการจัดการศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์ระดับปริญญาตรีทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

¹³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือนิติระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2556, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 213.

¹⁴ พระมหาปรีดา ขนดีโสภโณ (บัวเมือง), รายงานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมเหตุการณ์ปัจจุบันในการเมืองไทยของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, (นครศรีธรรมราช : มจร.วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, 2556), หน้า 63.

จำนวน 28 ส่วนงาน มีผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์นี้มากที่สุดทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,707 รูป/คน¹⁵ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชานี้มีความประสงค์จะประกอบอาชีพหรือใช้ทักษะวิชาชีพที่ตนได้ศึกษามา ซึ่งมีหน่วยงานราชการ องค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานเอกชนรับสมัครผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์นี้จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชีพรับราชการทหาร ตำรวจ ข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น ข้าราชการและพนักงานส่วนปกครอง รวมถึงข้าราชการสถานทูตและสถานกงสุล เป็นต้น เนื่องจากสาขาวิชารัฐศาสตร์นี้มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้และฝึกประสบการณ์วิชาชีพในด้านการเมืองการปกครอง การบริหาร กฎหมาย การมีส่วนร่วม ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตการศึกษารัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐ มีขอบเขตแห่งการบูรณาการการศึกษาข้ามศาสตร์ที่กว้างขวาง ขอบเขตที่บูรณาการในการศึกษารัฐศาสตร์นั้น สามารถจำแนกออกเป็นสาขาวิชาได้จำนวนหลายสาขาวิชา ในประเทศไทยนิยมศึกษากันใน 3 สาขาย่อย ได้แก่ สาขาวิชาการเมืองการปกครอง (Politics) สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจ (Public Administration)¹⁶ และในแต่ละสาขาย่อยยังจำแนกเป็นวิชาย่อยๆ อีกจำนวนมาก เช่น ทฤษฎีการเมือง กฎหมายมหาชน การเมืองเปรียบเทียบ พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ ได้แบ่งขอบเขตสาขาวิชารัฐศาสตร์ไว้ ดังนี้¹⁷

4.1 ปรัชญาการเมือง (Political philosophy)

หลักการของปรัชญาการเมือง คือ คนทุกคนทำตามค่านิยมที่เขายึดถือ ดังนั้น หลักรัฐศาสตร์ตั้งแต่สมัยเพลโตจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 จึงสนใจค่านิยมเพื่อเป็นพลเมืองที่ดีหรือเป็นรัฐที่ยุติธรรม ปรัชญาการเมืองพยายามตอบคำถามทางการเมือง เช่น อะไรคือความยุติธรรม อะไรที่ทำให้ได้มาซึ่งอำนาจและสามารถใช้อำนาจได้อย่างชอบธรรม จะลงโทษผู้กบฏต่อรัฐอย่างไร จะจัดสรรทรัพย์สินและสิ่งของที่มีค่าใส่หมู่พลเมืองอย่างไร คำตอบเหล่านี้เป็นค่านิยม จึงนำไปสู่การถกเถียงกันไม่มีวันสิ้นสุด คนอาจใช้ทั้งข้อเท็จจริงและหลักตรรกะสนับสนุนค่านิยมของตน แต่ว่าเมื่อถึงที่สุดแล้วค่านิยมนี้จะรับรู้ได้ด้วยตนเองเท่านั้น ดังนั้น โดยธรรมชาติแล้ว ปรัชญาการเมืองจึงเป็นสาขาของรัฐศาสตร์ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์น้อยที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับปทัสถานของรัฐหรือสังคมควรนำไปใช้ปฏิบัติและพลเมืองควรประพฤติตาม

¹⁵ ดูรายละเอียดในหนังสือพิธีประสาทปริญญา ประจำปี 2557/2014 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557) หน้า 163-269.

¹⁶ ผศ.ดร.เอกวิทย์ มณีธรรม, รัฐศาสตร์, หน้า 18

¹⁷ รศ.ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, หลักรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2549), หน้า 19-23)

กระนั้นทฤษฎีรัฐศาสตร์สาขาต่างๆ ไม่มีค่านิยมเหมือนปรัชญาการเมือง การศึกษาหรือการปฏิบัติทางการเมืองก็จะหลงทางเพราะไม่มีหลักที่ใช้ตัดสิน เนื่องจากวิทยาศาสตร์นั้นหากขาดปรัชญาก็จะไม่รับใช้ผู้คน แต่จะเป็นนายแทน

4.2 กระบวนการยุติธรรมและกฎหมาย (Judicial and legal process)

สาขานี้เป็นสาขาหลัก สาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ที่มีมาควบคู่กับปรัชญาการเมือง สาขากระบวนการยุติธรรมและกฎหมายมุ่งตอบคำถามต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญมีผลกระทบต่อการศึกษาของรัฐบาลอย่างไร หรือการปฏิบัติของรัฐบาลมีผลกระทบต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร กฎหมายถูกนำไปบริหารแปลความ และบังคับใช้อย่างไร กฎหมายในเรื่องหนึ่งๆ ชัดแย้งกันเองหรือไม่ ประชาชนมีสิทธิอะไรตามกฎหมายบ้าง ทฤษฎีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแล้วจะให้ผู้ใดเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างสถาบันบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการได้อย่างไร รัฐบาลและท้องถิ่นจะแบ่งอำนาจการตัดสินคดีกันอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้บางครั้งต้องมองไปให้ไกลกว่าอำนาจของสถาบันและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เช่น อาจต้องมองกิจกรรมของธุรกิจ บริษัทหรือสหภาพแรงงานเป็นกลุ่มผลประโยชน์ การบัญญัติกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มเหล่านั้น การตัดสินคดีของศาลอาจจำแนกตามผลประโยชน์ที่ได้รับผลกระทบ หรือจำแนกตามกรณี อาจวิเคราะห์คำพิพากษาว่ายึดหลักเสรีนิยม อนุรักษนิยม การยึดกฎระเบียบหรือต่อต้านกฎระเบียบ ซึ่งอธิบายโดยภูมิหลังทางสังคมและการเมืองของผู้พิพากษา หรือให้เป็นเครื่องมือพยากรณ์ทิศทางของคดี การศึกษาในสาขากระบวนการยุติธรรมและกฎหมายของรัฐศาสตร์นี้ เป็นการศึกษาที่มีความหมายมากกว่าการศึกษารัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติและการนำกฎหมายไปปฏิบัติของฝ่ายบริหารและตุลาการเป็นอย่างมาก

4.3 กระบวนการบริหาร (Executive process)

สาขานี้สนใจศึกษาผู้นำทางฝ่ายบริหาร เพราะถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของรัฐที่มองเห็นชัดที่สุด ดูความรับผิดชอบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การใช้อำนาจ การขยายอำนาจจากที่มีอยู่ การแสดงบทบาทตามบุคลิกภาพของผู้นำ ความทะเยอทะยานและจุดมุ่งหมายของผู้นำ ประเด็นปัญหาที่ผู้นำเผชิญภาพพจน์ของผู้นำต่อสาธารณะและต่างประเทศ พรรคการเมืองของผู้นำ และตัวแปรทางการบริหารอื่นๆ รวมไปถึงระบบราชการซึ่งเป็นกลไกสำคัญทางการบริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ ความรับผิดชอบต่อประชาชนระดับล่าง และวิธีการควบคุมหน่วยงานบริหารต่าง ๆ ของผู้นำฝ่ายบริหาร

4.4 องค์การบริหารและพฤติกรรม (Administrative organization and behavior)

สาขานี้ศึกษาถึงการบริหารทุกระดับ สนใจทั้งองค์การที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งพฤติกรรม บทบาท ความรับผิดชอบและบุคลิกภาพในการบริหาร เช่น การตัดสินใจที่เป็นจริง ผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่ไม่เกิดผล การแปลความแผนหรือการนำไปปฏิบัติของหน่วยงาน

ระดับต่างๆ เหตุผลที่หน่วยงานหลักไม่ได้มีอำนาจตัดสินใจ หรือการที่หน่วยงานหลักไม่รับผิดชอบต่อประชาชน แต่มุ่งรักษาความมั่นคงของตน วิธีการที่ผู้บริหารระดับเจ้าหน้าที่ให้มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การศึกษาสาขาวิชานี้นิยมศึกษาแผนและโครงการต่างๆ เป็นรายกรณี โดยการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร การศึกษาองค์การนี้ไม่ได้มีเพียงรัฐบาล แต่ยังรวมไปถึงบริษัท สหภาพแรงงาน มหาวิทยาลัยและกลุ่มต่างๆ ที่รวมกันเพื่อทำงานให้กับส่วนรวม

4.5 การเมืองของฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative politics)

สาขานี้ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะว่าการบัญญัติกฎหมายไม่ได้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกำหนดหรือจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติเสมอไป แต่ยังขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอก นอกจากนี้ การออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การตั้งคณะกรรมาธิการ หรืออนุกรรมาธิการยังมีผลต่อการบัญญัติกฎหมายและนโยบายของฝ่ายนิติบัญญัติ รวมทั้งยังขึ้นอยู่กับบทบาทของพรรคการเมืองและความสัมพันธ์กับรัฐบาลหรือความสัมพันธ์ภายในของสมาชิกสภาที่มีต่อกัน

4.6 พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ (Political parties and interest group)

เป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์มองว่าฝ่ายนิติบัญญัติเป็นสถาบันที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interests) และเป็นแสดงออกของความต้องการของพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ กล่าวคือ พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มที่มุ่งใช้สภาเป็นเครื่องมือสร้างความถูกต้อง ตามทฤษฎีกลุ่ม (group theory) นั้น การผ่านกฎหมายของสภาเป็นการแสดงอิทธิพลระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่แข่งขันกัน แต่ละกลุ่มต่างแสวงหาความเปรียบเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน ผลประโยชน์ของกลุ่มเหล่านี้แล้วแต่ตามลักษณะของผู้นำและสมาชิก รวมทั้งกลยุทธ์ที่ใช้ผลักดันนโยบายสาธารณะและการเข้าถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจประเด็นที่รัฐศาสตร์สนใจ ได้แก่ ลักษณะการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าถึงการเมือง อิทธิพลของระบบการเลือกตั้งที่มีต่อนโยบาย บทบาทของพรรคการเมืองในสภา การมีฐานนะเสียงข้างมากหรือข้างน้อย ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองมาจากคนชนชั้นเดียวกันหรือต่างชนชั้น มีนโยบายต่างกันหรือไม่ ลักษณะอาชีพของผู้นำพรรคการเมืองเป็นอย่างไร การเปลี่ยนกลุ่มควบคุมการออกกฎหมายหรือการบริหารนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอะไร อิทธิพลที่มีต่อประเด็นต่างๆ นั้นมีแตกต่างกันหรือไม่ ในฐานะกลุ่มมีการตัดสินใจอย่างไร การเลือกผู้นำ การสรรหาสมาชิกใหม่กระทำอย่างไร หาเงินมาจากไหน อำนาจรวมศูนย์หรือกระจายไปตามลำดับชั้น คำตอบเหล่านี้ต่างกันไปตามการเลือกตั้งแต่ละครั้ง รวมถึงความเด่นของรัฐบาลและความคิดของผู้เลือกตั้ง

4.7 การลงคะแนนเสียงและมติมหาชน (Voting and public opinion)

สาขานี้สนใจว่าประชาชนกำลังคิดอะไรอยู่ จึงศึกษาว่ามติมหาชน ทศนคติและความเชื่อของประชาชนมีผลต่อการกำหนดนโยบายของผู้บริหารเมืองอย่างไร อะไรที่จิตใจประชาชนไปเลือกตั้งทำไมเขาจึงเลือกเช่นนั้น ผู้เลือกตั้งเลือกนโยบาย บุคลิกภาพของผู้สมัครหรือแสดงความจงรักภักดีต่อพรรคการเมือง ถ้าผู้เลือกตั้งคิดว่าผู้สมัครกับพรรคการเมืองขัดกันเขาจะเลือกอะไร แนวโน้มการลงคะแนนของผู้เลือกตั้งสัมพันธ์กับระดับการศึกษาหรือปัจจัยอื่นๆ อย่างไร เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ รายได้ สถานที่เกิดและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนใกล้ตัว อะไรที่เป็นตัวอธิบายการเปลี่ยนแปลงความจงรักภักดีหรือความตั้งใจที่มีต่อผู้สมัคร อะไรเป็นตัวเปลี่ยนแปลงมติมหาชนในเรื่องสำคัญๆ การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือไม่ หรือมีผลต่อเรื่องอื่น การเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำมาผลต่อมติมหาชนหรือไม่ ความสัมพันธ์นี้จะเปลี่ยนไปหรือไม่หากว่าประเด็นปัญหาเปลี่ยนไป การศึกษาการลงคะแนนและมติมหาชนในปัจจุบันอาศัยการวิจัยสำรวจซึ่งต้องอนุมานจากผู้ตอบที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมด

4.8 การเรียนรู้ทางการเมืองและวัฒนธรรมการเมือง (Political socialization and political culture)

สาขานี้ต้องการวิจัยสำรวจ หากต้องการศึกษาถึงพฤติกรรมการเมืองว่าประชาชนได้รับความคิดเห็นหรือความเชื่อต่างๆ มาอย่างไร เช่น ได้รับความคิดทางการเมืองมาจากครอบครัว โรงเรียน วัด เพื่อนสนิท หรือสมาคมวิชาชีพ หรือต้องการทราบว่าแบบแผนการเรียนรู้ทางการเมืองของคนที่มีปัจจัยต่างๆ ที่แตกต่างกันนั้นเป็นอย่างไร เช่น อายุ การศึกษา รายได้หรือปัจจัยอื่นๆ ลักษณะการเรียนรู้และความเชื่อต่างๆ เหล่านี้จะประกอบกันเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่อธิบายปัญหาพื้นฐานต่างๆ ทางการเมือง เช่น ปัจจัยที่ทำให้การเมืองมีเสถียรภาพหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมือง หรือความประพฤติทางการเมืองและศีลธรรมของประชาชน

4.9 การเมืองเปรียบเทียบ (Comparative politics)

สาขานี้มุ่งนำเอาสาขาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นสรุปเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ เช่น อาจศึกษาพรรคการเมืองหรือกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของสังคม 2-3 แห่งเปรียบเทียบกัน จากนั้นก็สรุปลงความเห็นจากลักษณะเด่น ๆ ที่พบจากการเปรียบเทียบ การศึกษาเปรียบเทียบช่วยให้เข้าใจและสามารถระบุลักษณะสากลที่ไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ได้

4.10 การพัฒนาการเมือง (Political development)

สาขานี้เกิดขึ้นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยพัฒนามาจากการศึกษาเปรียบเทียบ การศึกษาเปรียบเทียบระยะแรกศึกษาแต่บริเวณสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก ต่อมาเมื่อผู้เชี่ยวชาญรู้ภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาตะวันตกมากขึ้น จึงหันไปศึกษาประเทศอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา และพัฒนาระเบียบวิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบขึ้นมา ต่อมาจึงพัฒนามาเป็นการศึกษาการพัฒนา

การเมือง ซึ่งสนใจผลกระทบของความเป็นเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีต่อสถาบันการเมืองและพฤติกรรมการเมือง ความสัมพันธ์ของระดับการรู้หนังสือ การศึกษา และวัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรมของประชาชนและสถาบันการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา ตลอดจนเอกลักษณ์ของชาติที่พัฒนาขึ้นมาแทนความจงรักภักดีด้านอื่น ได้แก่ ความจงรักภักดีที่มีต่อครอบครัว วงศ์วาน หมู่บ้าน ชนเผ่า ศาสนาและเชื้อชาติ การศึกษาประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ทำให้รู้ว่าสถาบันหรือความคิดประชาธิปไตยไม่ได้เกิดขึ้นมาทันทีตามที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ทุกสังคมอยู่ในกระบวนการพัฒนาการเมืองที่มีขั้นตอนการพัฒนาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง การยึดมั่นเอกลักษณ์ของชาติ ความสามารถของสถาบันการเมืองที่จะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน การทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมและกำกับการทำงานที่ของรัฐ

4.11 การเมืองและองค์การระหว่างประเทศ (International politics and organization)

การศึกษารัฐศาสตร์สาขานี้พัฒนาอย่างยาวนาน เพราะสงครามและสันติภาพมีอยู่ควบคู่กับมนุษย์และเป็นสิ่งที่มองเห็นชัดที่สุดเพื่อความอยู่รอดของรัฐ สาขานี้สนใจศึกษาการจัดสรรอำนาจระหว่างประเทศ เหตุการณ์ที่นำไปสู่การสร้างดุลแห่งอำนาจหรือทำลายดุลแห่งอำนาจ กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ ผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ ความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างกลุ่มพันธมิตรและที่ไม่ใช่กลุ่มพันธมิตร ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการค้าและการพึ่งพาอาศัยกัน ความพยายามควบคุมอาวุธ สถาบันระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือกันของนานาประเทศ

4.12 ทฤษฎีการเมืองและระเบียบวิธีวิทยา (Political theory and methodology)

สัญญาณที่บ่งบอกการเป็นสาขาศึกษาที่สมบูรณ์อย่างหนึ่ง ก็คือ การเกิดความกังวลต่อปัญหาการพัฒนาทฤษฎี คำว่า “ทฤษฎีการเมือง” (Political theory) ในที่นี้ต่างจาก “ปรัชญาการเมือง” (Political philosophy) ปรัชญาการเมืองเป็นการศึกษาถึงความคิดเห็นในเชิงปทัสสถาน แต่ทฤษฎีการเมืองมุ่งพิสูจน์ความจริงใจในเชิงประจักษ์ เพื่อยืนยันหรือหักล้างได้ การพัฒนาทฤษฎีการเมืองและระเบียบวิธีวิทยาของรัฐศาสตร์ได้พัฒนามา 3 แนว คือ แนวทางดั้งเดิม แนวทางพฤติกรรม และแนวทางหลังพฤติกรรม ปัจจุบันการศึกษารัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ยึดแนวทางหลังพฤติกรรม คือ มีทั้งศึกษาในเชิงปรัชญา สถาบัน อำนาจ และศึกษาโดยการสังเกตและนับ วัดหรือทดลองพฤติกรรมทางการเมือง เพื่อหาข้อสรุปลงความเห็น

5. ระเบียบวิธีการศึกษารัฐศาสตร์

วิธีการศึกษารัฐศาสตร์มีอยู่มากมายหลายแบบ โดยบูรณาการใช้วิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์รวมทั้งเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ใช้ข้อมูลทางเอกสารและใช้วิธีการอนุมาน และเมื่อเหตุการณ์ทางการเมือง

และปรากฏการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป จึงต้องบูรณาการวิธีการต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา เทคนิคต่างๆทางสถิติ รวมทั้งวิธีการต่างๆ ในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยัง นักรัฐศาสตร์ยังบูรณาการ ใช้วิธีศึกษาแนวพฤติกรรมนิยม โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ศึกษาภาวะผู้นำ การรณรงค์หาเสียง เป็นต้น อีกทั้ง นักรัฐศาสตร์บางพวกได้พัฒนารูปแบบจำลอง (Model) ของกิจกรรมของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ มาช่วยนำในการวิจัยหาความรู้ทางการเมือง¹⁸ สุพจน์ บุญวิเศษ ได้สรุปและจำแนกการบูรณาการระเบียบวิธีศึกษารัฐศาสตร์ตามรูปแบบต่างๆ¹⁹ ดังนี้

5.1 แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์แบบเก่า (Traditional Political Science)

แนวทางนี้มีวิธีการศึกษาด้วยกันหลายแบบ วิธีการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุด คือ แบบปรัชญาการเมืองคลาสสิก (Classical Political Philosophy) ลักษณะที่สำคัญของปรัชญาการเมืองแบบคลาสสิก คือ การประเมินค่า

5.2 ระเบียบวิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ (Historical Method)

การศึกษารัฐศาสตร์ในช่วงแรกนักรัฐศาสตร์เห็นว่ารัฐศาสตร์นั้นมีต้นกำเนิดมาจากประวัติศาสตร์รัฐศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งหรือส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ ริชาร์ด เจนสเซน (Richard Jensen) กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์นั้นก็คือการเมืองในอดีต ส่วนรัฐศาสตร์นั้นก็คือประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน” แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์เป็นแนวทางการศึกษาที่แพร่หลายในศตวรรษที่แล้ว และยังคงเป็นแนวทางที่ใช้กันอยู่มากปัจจุบัน

5.3 ระเบียบวิธีศึกษาแบบกฎหมาย (Legalistic Method)

นักรัฐศาสตร์มีความเห็นว่าแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายนั้นเป็นการปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นมาจากแนวทางศึกษาแบบประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นขอบเขตของวิชาประวัติศาสตร์และวิชารัฐศาสตร์อย่างชัดเจน การใช้แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายนั้นนักรัฐศาสตร์ไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวเองเฉพาะแต่ในเรื่องของระบบกฎหมายแค่นั้น แต่ยังสามารถที่จะศึกษาด้านกฎหมายและด้านรัฐธรรมนูญของสถาบันการเมืองทุกสถาบัน

5.4 ระเบียบวิธีศึกษาแบบวิเคราะห์สถาบัน (Institutional Analysis)

นักรัฐศาสตร์ได้ตระหนักว่าการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่มากกว่าประมวลกฎหมายและรัฐธรรมนูญ จึงมีการเปลี่ยนแปลงจุดเน้นในการศึกษาขึ้น มีการพูดถึงการเมืองตามความเป็นจริง นักรัฐศาสตร์เห็นว่า

¹⁸ รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, *หลักรัฐศาสตร์*, หน้า 17.

¹⁹ ผศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ, *หลักรัฐศาสตร์*, หน้า 16-18.

จะศึกษาความเป็นจริงทางการเมืองได้ชัดเจนที่สุดก็คือการศึกษาจากสถาบันการเมือง จึงให้ความสำคัญต่อสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการเป็นอย่างมาก

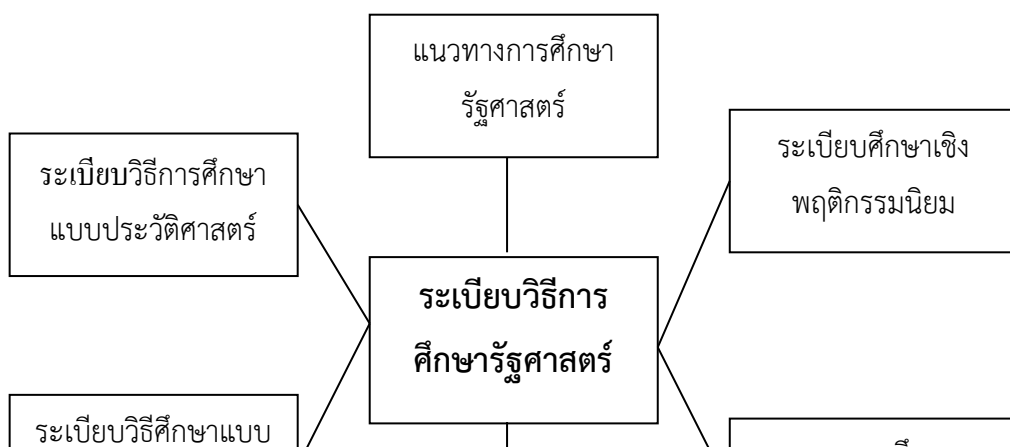
5.5 ระเบียบศึกษาเชิงพฤติกรรมนิยม (Behavioralism)

แนวทางศึกษาเชิงพฤติกรรมนิยม เป็นการศึกษาการเมืองแบบวิทยาศาสตร์ ผู้ที่ศึกษาเชิงพฤติกรรมนิยมส่วนใหญ่จะยึดถือแนวความคิดปัจเจกบุคคลนิยม จะเน้นความสำคัญของพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลโดยถือว่าเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของรัฐศาสตร์ จึงศึกษาในเรื่องของทัศนคติ บุคลิกภาพ และกิจกรรมต่างๆ

5.6 แนวทางการศึกษายุคหลังพฤติกรรมนิยม (Post-behavioralism)

การศึกษารัฐศาสตร์ในยุคหลังใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น มีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาเชิงประจักษ์ ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากการสังเกตการณ์และวิธีการปริมาณ แนวความคิดของนักรัฐศาสตร์ ยุคหลังพฤติกรรมนิยมมีส่วนผลักดันรัฐศาสตร์ไปในทิศทางที่จะทำให้วิชารัฐศาสตร์กลายเป็นนโยบายศาสตร์ (Policy Science) นักรัฐศาสตร์มุ่งให้ความสนใจปัญหาในเรื่องนโยบาย ซึ่งเป็นการเลือกที่สำคัญที่สุด

จากระเบียบวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ดังกล่าว สามารถแสดงเป็นแผนภาพระเบียบวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ตามแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพแสดงการบูรณาการระเบียบวิธีการศึกษารัฐศาสตร์

6. สรุป

รัฐศาสตร์จัดเป็นศาสตร์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ดังคำกล่าวที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองหรือสัตว์สังคม รัฐศาสตร์จึงต้องนำองค์ความรู้จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ จากศาสตร์อื่นๆ มาบูรณาการเข้ากับบริบทแห่งศาสตร์ของตน อาทิ แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) แนวคิดคตินิยมแนวการตีความ (Interpretivism) แนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) แนวคิดโครงสร้างนิยม (Structuralism) แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) แนวคิดสัจนิยม (Realism) และแนวคิดพหุนิยม (Pluralism) อีกทั้งได้นำองค์ความรู้และระเบียบวิธีการศึกษาหรือวิธีวิทยาจากศาสตร์ต่างๆ มาเป็นบริบทหรือใช้ศึกษาในศาสตร์ของตน อาทิ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา และศาสตร์อื่นๆ การบูรณาการข้ามศาสตร์ดังกล่าวจึงทำให้รัฐศาสตร์มีองค์ความรู้หรือทฤษฎีที่หลากหลาย สามารถที่จะศึกษาวิเคราะห์หรือตีความรัฐศาสตร์ให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจในมิติทางการเมืองและทางสังคมของมนุษย์ให้บริบูรณ์สมบูรณ์ได้อย่างครบถ้วน

บรรณานุกรม

- กระมล ทองธรรมชาติ และเชาวนะ ไตรมาศ, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์ หน้าที่ 1-9, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์รศ.ดร. , **หลักรัฐศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ม.ป.ป.
- ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, **รัฐศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พระมหาปรีดา ขนดีโสภโณ (บัวเมือง), **รายงานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมเหตุการณ์ปัจจุบันในการเมืองไทยของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช : มจร.วิทยาเขต นครศรีธรรมราช, 2556.**
- _____. **ภาษาอังกฤษสำหรับนักรัฐศาสตร์**, นครศรีธรรมราช : มจร.วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, 2555.
- บุษอริ ยีหะมะ ดร., **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือนิสิตระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2556**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- _____, **หนังสือพิธีประสาทปริญญา ประจำปี 2557/2014 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ รศ.ดร. , **หลักรัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2549.
- สุพจน์ บุญวิเศษ ผศ.ดร., **หลักรัฐศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2549.
- เอกวิทย์ มณีธร ผศ.ดร. , **รัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, 2553.